

GDK: 945.25(045)=163.6

Upravljanje gozdnih učnih, turističnih in drugih tematskih poti v zavodu za gozdove slovenije

Managing of educational, touristic and other thematic forest paths at slovenia forest service

Tone LESNIK*

Izvleček:

Lesnik, T.: Upravljanje gozdnih učnih, turističnih in drugih tematskih poti v Zavodu za gozdove Slovenije. Gozdarski vestnik, 66/2008, št. 10. V slovenščini z izvlečkom v angleščini, cit. lit. 5. Prevod v angleščino Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Prispevek prikazuje nastanek in vlogo gozdnih učnih, turističnih in drugih tematskih poti. Obravnava predpise o tematskih poteh, odgovornost zanje, podrobneje pa predstavi delo in naloge Zavoda za gozdove Slovenije na tem področju.

Ključne besede: tematske učne poti, zakonodaja, odgovornost, Zavod za gozdove Slovenije

Abstract:

Lesnik, T.: Managing of Educational, Touristic and Other Thematic Paths at Slovenia Forest Service. Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry), 66/2008, Vol. 10. In Slovenian, abstract in English, quot. Lit. 5. English translation Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The article presents the origin and role of the educational, touristic and other forest paths. It treats the regulations on thematic paths, the responsibility for them and precisely presents the work and tasks of the Slovenia Forest Service in this field.

Key words: thematic educational paths, legislature, responsibility, Slovenia Forest Service

1 NASTANEK IN VLOGA GOZDNIH UČNIH, TURISTIČNIH IN DRUGIH TEMATSKIH POTI

Nastale so pred več kot 30 leti, ustanovili pa so jih gozdarji. Zdaj jih je več kot 100 in so namenjene izobraževanju, rekreaciji in turizmu.

Za gozdne učne, turistične in druge tematske poti v nadaljevanju besedila uporabljamo izraz tematske poti. Začelo se je s tematskimi potmi, ki so jih imenovali gozdne učne poti, in sicer leta 1974, ko sta nastali prvi: ena na šmarnogorski Grmadi, druga v Bistri pri Vrhniki. Pionirji so bili gozdarji, ki so imeli pri svojem delu jasen namen: med ljudi širiti znanje o gozdu in gozdarstvu na zanimiv in privlačen način v gozdu samem. Med njimi ne smemo pozabiti zaslužnega dr. Milana Ciglarja, enega od vodilnih sodelavcev takratnega Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo Slovenije (zdaj Gozdarski inštitut Slovenije). Po letu 1974 se je število tematskih poti povečevalo, nastajale so v vseh predelih Slovenije, pojavljala so se nova imena in tako nove vsebine (naravoslovna,

turistična, zgodovinska itn.); dandanes jih je več kot 100¹. Večina njihovih imen še vedno vsebuje besedno zvezo »gozdna učna pot«. Mnoge, ki so nastale pred letom 1994 v takratnih gozdnih gospodarstvih, je »podedoval« Zavod za gozdove Slovenije (v nadaljevanju besedila uporabljamo kratico ZGS), ki je začel delovati leta 1994. Pri nastanku mnogih novih tematskih poti po letu 1994 je ZGS pogosto sodeloval na različne načine. Zdaj v ZGS vlogo tematskih poti povezujemo s popularizacijo gozdov in gozdarstva², turistično, rekreativno in poučno funkcijo gozdov³ in z gozdno pedagogiko⁴.

2 TEMATSKE POTI V PREDPISIH

Obstajata dva predpisa: eden določa planinske poti, drugi pa gozdne učne poti. Opis tematskih poti, ki jih obravnavamo tu, deloma ustreza opisu, kot ga določa zakon o planinskih poteh, vendar

* Univ. dipl. inž. gozd. spec., Zavod za gozdove Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana

so njihove oznake drugačne, pa tudi namen je drugačen. Odgovornosti za vzdrževanje tematskih poti ne določa noben predpis.

Poznamo dva predpisa, ki neposredno in izrecno določata poti. To sta Zakon o planinskih poteh (Ur. list RS, št. 61/2007) in podzakonski predpis Uredba o vrstah objektov glede na zahtevnosti (Ur. list RS, št. 37/2008). Zakon o planinskih poteh obravnava planinske poti, ki jih opredeljuje glede na namen, na enotno označevanje in glede na ustanovo, ki je pristojna zanje. Uredba o vrstah objektov glede na zahtevnosti je podzakonski akt Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o graditvi objektov (Ur. list RS, št. 126/2007). Ta uredba v 16. členu določa gozdno učno pot kot »ozek pas z naravnim materialom urejenega zemljišča, pripravljen za hojo po gozdu«. Poleg fizičnega opisa (videz, urejenost, material), torej določa tudi namen (hoja po gozdu). Poti, za katere so druga poimenovanja (naravoslovna, turistična, naravoslovno-zgodovinska itn.), ne določa noben predpis. Predpisi torej obravnavajo izrecno le planinske poti in gozdne učne poti. Glede na sam opis poti bi morda katera od gozdnih učnih, turističnih in drugih tematskih poti spadala v določitev Zakona o planinskih poteh, vendar nastane vprašanje namena in pristojnosti za skrbništvo, kot ga določa Zakon o planinskih poteh. Po tem zakonu je za mnoge naloge pri planinskih poteh skrbnik planinsko društvo, pri gozdnih učnih, turističnih in drugih tematskih poteh pa zasledimo različne organizacije (ZGS, turistična društva, šole, občine, gozdarska društva itn.), ki bi vsaj glede nato, da so igrale glavno vlogo pri postavitvi teh poti, morale biti odgovorne oziroma pristojne za njihovo vzdrževanje. Zakon o planinskih poteh določa enotno označitev – Knafelčevo markacijo⁵. Tematske poti, o katerih tu ne pišemo, imajo zelo različne oznake. Tudi njihov namen je širši kot le hoja, tek in plezanje, čemur so namenjene planinske poti. Glede na namen je tudi opredelitev gozdnih učnih poti v Uredbi o vrstah objektov glede na zahtevnosti preozka (le hoja po gozdu). Navedena dejstva nas privedejo do ugotovitve, da Zakon o planinskih poteh in Uredba o vrstah objektov glede na zahtevnosti ne zajemata vseh tematskih poti. Zakon o planinskih poteh določa tudi odgovornost v obliki skrbništva za planinske

poti. Za vse druge poti pa skrbništva ne določa noben predpis.

3 ODGOVORNOST ZA TEMATSKE POTI

Zavezanost k odgovornosti za vzdrževanje in delovanje tematskih poti sicer ni predpisana, je pa nujna. Določiti jo je mogoče na več načinov.

Ugotovili smo, da postavljavci tematskih poti niso bili zavezani dolgoročni odgovornosti za te poti. To pa ni ravno dobro za dolgoročen obstoj in delovanje poti. Načrtno in prizadevno delo se lahko konča že takoj po postavitvi, za pot pa je treba skrbeti stalno. Zagotovljeno mora biti vzdrževanje, za kar so potrebna finančna sredstva in organizacijska dela. Tematska pot mora tudi služiti svojemu namenu, če hočemo, da so njen obstoj ter vlaganja vanjo upravičena. Za vse to morajo biti zadolžene pravne in fizične osebe. Prostovoljstvo se kmalu izčrpa, še posebno v zdajšnjih časih, ko je treba vse plačati, in ljudi, ki bi delali zastonj, skoraj ni več. Odgovornost za tematske poti je mogoče formalno urediti na več načinov:

- z zakonskim ali podzakonskim predpisom po vzoru Zakona o planinskih poteh,
- z lastno zavezanostjo pravne osebe, ki postavlja ali je postavila tako pot (v obliki izjave, v kateri so navedene obveznosti in ki jo podpiše odgovorna oseba) ter
- z dogovorom oziroma pogodbo dveh ali več pravnih oseb, ki so sodelovale ali sodelujejo pri postavitvi poti in bodo skupaj skrbele zanj.

4 UPRAVLJANJE TEMATSKIH POTI V ZGS

ZGS je z internimi navodili uvedel sistem upravljanja tematskih poti. Trenutno upravlja ali soupravlja 55 tematskih poti: 47 na podlagi izjave o upravljanju, 8 na podlagi dogovora o soupravljanju. Poleg upravljanja tudi strokovno svetuje drugim organizacijam pri postavljanju in vzdrževanju poti. Pri tem je pomembno, da svoje delo namenja potem, za katere je odgovornost prevzela določena pravna oseba.

ZGS uporablja tematske poti pri izvedbi popularizacije gozdov in gozdarstva in pri uveljavljanju

poučne, rekreacijske ter turistične funkcije gozdov. Dejavnosti in vzdrževanje tematskih poti uvršča v letni program dela in letni finančni načrt. Poleg tega je uvedel sistem upravljanja na podlagi izjav in na podlagi dogovorov o soupravljanju tematskih poti. V izjavi o upravljanju je navedena pristojna območna enota ZGS, v katero spada tematska pot, navedene pa so tudi dolžnosti ter odgovornosti za postavljanje, vzdrževanje in delovanje poti. V dogovoru o soupravljanju so navedene dolžnosti in pravice upravljavca in soupravljalca. V letni program dela in finančni načrt ZGS je mogoče zajeti le tiste tematske poti, za katere obstaja izjava o upravljanju oziroma dogovor o soupravljanju. Med dolžnosti spada tudi pridobitev dodatnih finančnih sredstev poleg tistih, ki jih namenijo ZGS. V zadnjih letih je ZGS za vzdrževanje tematskih poti namenjal okrog 21.000 evrov na leto, kar je sicer pomembno, vendar ni dovolj. Trenutno je v ZGS 47 tematskih poti, za katere se je ZGS zavezal k upravljanju z izjavo, in 9 poti za katere je ZGS sklenil dogovor o soupravljanju. Skupno torej ZGS upravlja ali soupravlja 55 tematskih poti. Finančna sredstva, ki jih ZGS načrtuje za vzdrževanje tematskih poti, se razdelijo na del za redno vzdrževanje (40 %) in na del za investicijsko vzdrževanje (60 %). Vsako leto posebej se določijo poti, ki bodo deležne finančnih sredstev za investicijsko vzdrževanje. Zato so potrebni naslednji dokumenti, ki jih morajo pripraviti območne enote ZGS:

- predlog vseh tematskih poti za redno in investicijsko vzdrževanje,
- predlog poti za izdajo ali ponatis vodnikov,
- predlog poti za strokovno svetovanje ZGS upravljavcem poti,
- projekt za investicijsko vzdrževanje oziroma postavitve nove poti,
- projekt za izdajo ali ponatis vodnika (brošure ali zgibanke).

Za navedene dokumente so interno predpisani obrazci.

Postavljanje novih poti v ZGS sicer sodi v proces upravljanja tematskih poti, vendar je mogoče le v izjemnih primerih in mora biti posebej utemeljeno.

Poti je že sedaj veliko, postavljene so že po vseh območjih oziroma predelih Slovenije. Finančna sredstva, ki jih zagotavlja ZGS, so sicer pomembna, vendar pogosto ne zadoščajo za vzdrževanje. Poleg upravljanja tematskih poti ZGS tudi svetuje drugim upravljavcem. Pri tem je pomembno, da strokovno delo opravlja za tematske poti, za katere obstaja formalno določena pravna oseba, zavezana k odgovornosti za vzdrževanje in delovanje poti. Neracionalno je vlagati čas in delo, ki sta tudi denar, v tematske poti, za katere nista zagotovljena dolgoročni obstoj in delovanje.

5 VIRI

- Lesnik, A.: Razvoj gozdnih učnih poti in njihov pomen za turizem, v Stanje in perspektive razvoja turizma v gozdnem prostoru, zbornik posvetovanja, Izdal Državni svet Republike Slovenije, Ljubljana 2006.
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih (Ur. list RS, št. 12/2008)
- Uredba o vrstah objektov glede na zahtevnosti (Ur. list RS, št. 37/2008)
- Zakon o gozdovih (Ur. list RS, 30/1993 in nasl.)
- Zakon o planinskih poteh (Ur. list RS, št. 61/2007)

OPOMBE

¹ Po evidenci ZGS in Ministrstva za okolje in prostor iz leta 2006. Glej: Lesnik A., Razvoj gozdnih učnih poti in njihov pomen za turizem, Stanje in perspektive razvoja turizma v gozdnem prostoru, Zbornik posvetovanja, izdal Državni svet RS leta 2006.

² Širjenje poljudnega znanja o gozdu in gozdarstvu in osveščanje javnosti o pomenu gozdov. Ena od nalog ZGS, določena v Zakonu o gozdovih (Ur. list RS, št. 30/1993 in nasl.)

³ Tri funkcije gozdov iz skupine socialnih funkcij, določene v Zakonu o gozdovih (Ur. list RS, št. 30/1993 in nasl.) in v Pravilniku o spremembah in dopolnitvah pravilnika gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih (Ur. list, št. 12/2008)

⁴ Pojem gozdna pedagogika se nanaša na izobraževanje laične javnosti o gozdovih in gozdarstvu. Ime so začeli uporabljati v Avstriji (Waldpädagogik) in se vse bolj uveljavlja v evropskem prostoru.

⁵ Bele pike z rdečim kolobarjem, ki jih je uveljavil slovenski gornik Alojz Knafelc (1859–1937).